Potenciar el desenvolupament de les funcions executives (II)

written by Sara Carbonell | 28 de January de 2024



Quins elements haurien d'incloure els programes educatius?

A l'**anterior article** vam vore que les funcions executives són crucials perquè ajuden a gestionar la informació, prendre decisions i planificar; són habilitats que necessitem al llarg de tota la vida. També vam vore que totes les persones naixen amb el potencial de desenvolupar-les; a través de la Guia del Centre de Desenvolupament de la Infància de Harvard podem accedir a la informació necessària per a oferir oportunitats perquè es desenvolupen i es practiquen als centres educatius i a les comunitats.

Estes funcions són tan importants que a la guia esmentada les comparen amb el sistema de control de trànsit aeri. Imagineu quants avions poden estar sobrevolant els núvols; cal gestionar molta informació perquè tot isca bé. L'alumnat també ha de gestionar molta informació alhora. El

cervell necessita estes habilitats per a centrar-se en allò important, alhora que revisa els plans per a resoldre amb èxit diferents situacions d'aprenentatge o socials. Esta idea queda molt ben explicada en este vídeo senzill que podem vore amb familiars o altres persones implicades a l'educació. Ens llancen un missatge important: "no es tracta únicament d'aprendre el llenguatge, els números o els colors. Hem de ser capaços de treballar de manera efectiva amb els altres". Traduït al que ens trobem a les aules: no volem que només se sàpiguen les regles (socials, dels jocs o gramaticals, per exemple), sinó que siguen capaços de fer-les servir eficaçment. **L'alumnat que té dificultats amb estes habilitats pot fer la impressió que no està parant atenció, o que no és capaç de controlar-se, i això és un problema per a l'èxit social o acadèmic**.

Com desenvolupar este sistema de control tan crucial per a la vida?

De nou, la repetició juga un paper clau: és com anar al gimnàs, com més vegades es practique, la capacitat es torna més forta perquè s'enfortixen les connexions neurals. Vegem **4 elements que haurien d'incloure les programacions als centres educatius si volem potenciar les funcions executives:**

1. Bastida

La bastida es convertix en una forma fonamental d'interacció: de la mateixa manera que una bastida serveix de suport a les persones que construixen un edifici, les persones adultes poden utilitzar les ajudes per a desenvolupar les funcions executives en l'alumnat fins que siguen capaços de practicar-les i executar-les per elles i ells mateixos. En infantil, podem aprofitar quan estan fent activitats o jocs a la classe o al pati, apropar-nos i donar esta ajuda per a ajudar-los a regular els torns, la

gestió de les regles del joc, o a centrar l'atenció en la tasca. En primària i secundària, la bastida seguix sent clau; no hem de pensar que per ser grans no necessiten esta guia adulta. Amb el temps vorem que alguns ja no necessiten estos recordatoris o indicacions; aleshores és quan podem retirar-los.

2. Entorn i relacions

Sembla que els entorns ordenats i predictibles fomenten el desenvolupament de les habilitats executives, perquè oferixen oportunitats per a mantindre interaccions de "donar i rebre" amb altres persones. Estan molt esteses algunes pràctiques que induïxen al contrari, és a dir, fomenten que el professorat observe sense intervindre, mentre l'alumnat juga i aprén. **Tenint en compte que l'entorn juga un paper clau, ens hauríem de preguntar si estes "noves modes" afavorixen el desenvolupament d'estes habilitats, sobretot en l'alumnat que no té tantes oportunitats de desenvolupar-les fora de l'escola**.

3. Experiències adverses

Els entorns adversos resultants de la negligència, l'abús o l'exposició a la violència poden perjudicar el desenvolupament d'estes habilitats. Els entorns caòtics (i, per tant, des del punt de vista del xiquet o xiqueta, impredictibles) també poden conduir a comportaments d'autoregulació i control d'impulsos deficients. Així, l'exposició a entorns primerencs molt estressants s'associa amb dèficits en el desenvolupament de la memòria de treball, l'atenció i les habilitats de control inhibitori. Els contextos comunitari, escolar i familiar, així com l'estatus socioeconòmic (associat a l'estrés tòxic per manca d'habitatge, alimentació o sanitat), es revelen claus. Caldrà assegurar que els centres educatius siguen espais segurs, on es pose el focus en la protecció a les persones i en la construcció de relacions de màxima

qualitat. Per això, deixar de normalitzar la violència (crits, espentes, baralles, insults, burles, menyspreus, etc.) és un primer pas, des de les primeres edats especialment, perquè és el moment en què s'estan començant a desenvolupar estes habilitats.

4. Intervencions escolars específiques

Implementar intervencions efectives pot protegir i millorar el funcionament executiu a través de tres estratègies: (1) activitats per a practicar la capacitat de retindre i utilitzar la informació, concentrar-se i resistir les distraccions i planificar accions revisant els plans segons calga; (2) programes que formen i donen suport als professors en estratègies eficaces de gestió de l'aula. Coneixem els impactes que està tenint la formació del professorat sobre la base de les evidències, en concret, en la formació en actuacions educatives d'èxit; (3) programes que formen el professorat per a entrenar l'alumnat en habilitats com ara la resolució de problemes socials, la capacitat de comprendre i expressar les emocions de forma constructiva i la capacitat de controlar el comportament impulsiu i organitzar-se per a assolir objectius. Un exemple de programa d'èxit seria el model dialògic de prevenció de conflictes i el club de valents violència zero.

La informació d'esta guia pot ser molt útil per a llegir i debatre als equips d'orientació educativa, però també amb les famílies o altres persones de la comunitat, com ara pot ser el personal de menjador, per exemple. Debatre estos temes en base a les evidències és necessari per a detectar "modes educatives" que tenen efectes perjudicials i per a dur a terme programes que potenciaran estes funcions al màxim en totes i tots.

[Imatge: Freepik]